

Ribarics Livia

Az érzelmi intelligencia játékkal történő fejlesztése a bölcsőde és az óvoda napi gyakorlatában

Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemeskürty István Tanárképző Kar
ribarics.livia@icloud.com

Kulcsszavak: Érzelmi intelligencia, intézményes nevelés, játék, bölcsőde, óvoda, szenzitív átmenet.

Személyes indíttatásom

A téma tanulmányozásának időszerűségét mutatja a hazai, bölcsődeből az óvodába történő átmenet kérdésének komplex elemzése, az érzelmi intelligencia játékkal történő fejlesztésének lehetőségei különös tekintettel az átmenet időszakában.

A húszhetes-hároméves, illetve a három-hétéves korosztály eltérő életkori sajátosságaiból adódóan nem lehetséges azonos nevelési és gondozási célokat, feladatokat és pedagógiai módszereket meghatározni (Bölcsődei Alapprogram 2017), a hét-köznapi nevelési gyakorlat folyamatában. A különbségek lényegesek lehetnek a mindennapok során, ezért fontos megvizsgálni a 0–3 éves és a 3–7 éves gyermekek nevelésének, egységes szemléletének kérdéseit. A készülő disszertációmban különösen arra szeretnénk fókuszálni, hogyan könnyíti meg a gyermek bölcsődeből óvodába történő átmenetét a szokásrendszer, ami a játékban (Korintus et al. 1997) fejlődik leginkább.

Az elmúlt évtizedekben a bölcsődei gondozás-nevelésben új irány mutatkozott meg. A gondozás minden helyzetében nevelés valósul meg (Bölcsődei Alapprogram 2017), a nevelés helyzetei és lehetőségei nem korlátozódnak a gondozási helyzetekre. Az óvodában három nagy terület áll a középpontban: a játék, a munka és a tanulás (Kovács–Bakosi 2004), de minden területet áthat, kiemelt terület az anyanyelvi nevelés.

Ennek tekintetében érdemes vizsgálni az érzelmi fejlődés intézményekben történő segítését, a lehetőségeket, a jó gyakorlatokat és az alkalmazott eszközöket.

A kutatási téma ismertetése

Vitán felül álló pedagógiai tény, hogy az intézményes nevelés szintjei között az átmenetek nehézséget jelenthetnek (Acsai et al. 2016) a gyermekek számára, ezek közül nagy jelentőséggel bír a beszoktatás időszaka. Első lépésként szeretném pontosítani a dolgozatban szereplő kulcsfogalmak megnevezését: érzelmi intelligencia, átmenet. Az *érzelmi intelligencia fogalmát* Peter Salovey és John Mayer alkotta meg. A Mayer-Salovey-modell az érzelmi intelligenciát az érzelmi információk megértésének képességével és az érzelmekkel való érvelés képességével írja le.

Átmenetnek nevezünk a gyermek életében bekövetkezett minden olyan változást, amely a megszokott szocializációs térből való elmozdulást, kimozdulást eredményez (Fabian 2007). A gyermekek bölcsődéből óvodába történő átmenetének időszakát értelmezve, a bölcsődei nevelés utolsó évét, valamint az óvodai nevelés első évét értem.

Disszertációmban a kisgyermekkorú intézménytípusok alakulásának rövid történeti háttéréhez, a jogszabályi keretek és pedagógiai folyamatok megértéséhez kívánok egy átfogó képet adni, majd összehasonlítani a nemzetközi törekvésekkel. Ezt követően a kisgyermekkorú intézményi átmenet szempontjából a jogi és tartalmi szabályozás nemrégiben kiadott változásairól adok áttekintést. Egy képet szeretnék kapni az átmenettel kapcsolatos gyakorlati nehézségekről, az intézményváltás előtt álló gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlesztéséről, a felhasznált játékeszközökről, jó gyakorlatokról, innovációkról, emellett

arról, hogy a pedagógusok milyen módon határolják be, hogy meddig tart az átmenet időszaka. Ennek érdekében törekszem a témával összefüggésbe hozható teljes körű hazai szakirodalom feldolgozására.

A véleményfeltáró kutatás kérdései a korábban felsorolt eredmények vonatkozásában kerülnek megfogalmazásra. A kérdőíves kutatás Magyarország 19 vármegyéjére összpontosít, a vármegyékben található bölcsődék és óvodák pedagógiai gyakorlatát vizsgálja. Várhatóan kirajzolódik egy kép az érzelmi intelligencia fejlesztését célzó eszközökről, módszerekről. A vármegyék közül öt kerül kiválasztásra, ahol fókuszcsoportos interjút készítek az intézményvezetőkkel, így a minta nem egy adott intézmény, hanem a vármegye összes állami fenntartású intézményét vizsgálni fogja. Magyarországi gyakorlatban nem találkoztam olyan kutatással, ami a bölcsődéből óvodába történő átmenet kérdését és az érzelmi intelligencia fejlesztését a gyermek oldaláról közelítette volna meg.

A gyermekek bölcsődéből óvodába történő átmenetének szempontjából az érzelmi nevelés jelentősége kiemelendő (Kissné és Szabóné, 2002). Az értelmi intelligencia intézményi fejlesztése csak akkor lehet eredményes, ha az érzelmi intelligencia optimálisan fejlődik. Az érzelmi állapot mély hatással van a szabad asszociációkra, a képzeletre, befolyásolja a tanulás hatékonyságát, a kreativitást. Az érzelmek lényeges szerepet töltenek be a cselekvések szabályozásában (Oláh 2005), a pozitív érzelmi beállítódás fontos az eredményes tevékenység szempontjából. Számottevő feladat, hogy mind a bölcsődében, mind az óvodában érzelmi biztonságot nyújtó légkör, érzelmekre épülő kapcsolatrendszer (Uzsálné 2010) alakuljon ki.

Ennek okán fogalmazódott meg bennem, hogy a témakörben egy olyan empirikus vizsgálatot végezzek, ahol a gyermek oldaláról vizsgálom az átmenet kérdését és az érzelmi intelligencia

játékkal történő fejlesztését különös tekintettel az átmenet időszakában.

Az érzelmi intelligencia fejlesztésére alkalmazható játékokat, feladatgyűjteményeket, foglalkozás-tervezeteket érdemes lenne egy kötetben összegyűjteni, azokat az életkori sajátosságok figyelembevételével osztályozni és elérhetővé tenni a bölcsődék és óvodák számára. A külföldi szakirodalom áttanulmányozása után, az érzelmi intelligencia fejlesztését célzó játékeszközök, módszerek átemelhetők és alkalmazhatók lesznek a gyakorlatban.

A nevelési célok kitűzésének kiemelt szerepe van a nevelőmunkában: a nevelési célok alapvetően befolyásolják a nevelésben részt vevő egyének magatartását; a nevelési célokban megfogalmazódik egy értékrendszer, a nevelési célok meghatározzák a nevelési eszközöket, általuk lehetővé válik a nevelői magatartás ellenőrzése és a gyakorlati munka korrekciója, minőségének biztosítása, egységesítése (Bábosik 2004). Ennek okán végzem el a két alapprogram összehasonlítását.

Kutatási kérdéseim forrása a pedagógiai gyakorlat.

- A kora gyermekkori intézményváltást, vagyis a szenzitív átmenetet nehezíti az a tény, hogy számos intézményben nincsenek kidolgozott és működő pedagógiai jó gyakorlatok.
- Az intézményekben töltött idő mennyisége fontos, de a jó minőségű kisgyermeknevelésnek kiemelt szerepe van, ez védi a gyermeket a napközbeni ellátás árnyoldalaitól.
- Az érzelmi intelligencia fejlesztése kellő mértékben igazodik a gyermek egyéni fejlettségi szintjéhez, egyéni sajátosságaihoz.
- A gyermekek hároméves korukra érzelmileg és szociálisan nagyobb elmaradást mutatnak más képességekkel összehasonlítva.

- A központilag kiadott törvényi és tartalmi szabályozás a kisgyermekkorú intézményváltás szempontjából hozzájárul a zökkenőmentesség átmenet folyamatosságának biztosításához.

Következtetések

Kutatásom eredményei olyan új pedagógiai aspektusban lesznek képesek magyarázni a bölcsőde-óvoda átmenettel kapcsolatos pedagógiai folyamatokat, melyeket a tudományos szakirodalom eddig nem tárgyalt. Az eredményeknek köszönhetően új és őszinte párbeszéd indulhat el a kisgyermeknevelők és az óvoda-pedagógusok; a bölcsőde és az óvoda között. A kutatási problémából adódik egy olyan előfeltételezésem, miszerint az átmenet megkönnyítése érdekében az oktatási rendszer szintjén nem jelenik meg a bölcsőde és az óvoda együttműködése. A kutatásom során szeretnék valós és összetett képet kapni a bölcsődék és óvodák tényleges együttműködéséről, a komplex fejlődésességtésről, a játék személyiségfejlesztő hatásának széleskörű kihasználásáról, a gyermekek intézményeken átívelő megismeréséről és neveléséről, egymás szakmai alapprogramjainak ismeretéről, a kimenet és a bemenet együttállásáról (szülővel történő fokozatos beszoktatás, óvodaérettség felmérése). Vizsgálni kívánom továbbá, hogyan illesztik be az óvodai csoportba azokat az óvodába lépő gyermekeket, akik bölcsődébe is jártak kognitív és affektív értelemben, mely alapkészségek milyen fejlettségét tartják fontosnak. Milyen tapasztalataik vannak a bölcsődéből érkező gyermekek beszoktatásával kapcsolatban az óvodapedagógusoknak (gyorsabb ütemben történik, más minőségű a gyermek-felnőtt együttműködés, a gyermek-gyermek kapcsolat stb.). Az átmenettel kapcsolatos célokhoz elengedhetetlen az interdiszciplináris team-munka megvalósítására irányuló

törekvés, a bölcsődék és az óvodák közötti kapcsolódás (Golyán 2022), együttműködés. A bölcsődéből érkező gyermekek esetében is több tényező befolyásolja a kisgyermek óvodai beszoktatását, ennek okán a szülők edukációjára is nagyobb hangsúlyt kell fektetni.

A probléma fontossága és annak megoldási igénye uralja a neveléstudományi diskurzust és általánosságban a közbeszédet is, nagy igény mutatkozik arra, hogy a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok egymás intézményeit látogathassák, a gyermekeket előre megismerjék és követhessék. A kutatás Magyarország összes vármegyéjére fókuszál, sikeressége esetén újdonságot hozhat, kutatásmódszertani és kutatásszervezési tapasztalatokat nyújthat.

Kihívások a szakirodalom feltárásában

A tájékozódó kutatás során nehézséget jelentett a szakirodalom feltárása az átmenetek tekintetében, míg az óvodából iskolába történő átmenet szakirodalma gazdag, addig a bölcsődéből óvodába történő átmenet vonatkozásában szembetűnő a hiánya ezeknek a kutatásoknak. A kutatási kérdések pontosabb körülhatárolásában segítségként szolgáltak volna, ismertetve az addigi kutatási előzményeket, az alkalmazott módszereket és az elért eredményeket. Ismerve az előzményeket, a szükségtelen ismétlődések elkerülhetők lettek volna, a kutatási kérdések jóval megalapozottabbak lehetnének. A szakirodalom világossá tette volna a lehetséges zsákutcákat és kihívásokat, amelyek a korábbi kutatások során előkerültek. A kutatás eredménye tekintetében lehetőség lett volna megerősíteni a mások által már korábban elért eredményeket.

Irodalom

- Acsai Z.–Balogh M.–Botár E.–Eignerné Somogyi M. (2016): *Óvoda-iskola átmenet*.
- B. Méhes V. (2018): *Az óvónő és az óvodai játék*.
- Bábosik I. (2004): *Neveléstudományi Konferencia*. Budapest: Osiris.
- Balázs I. (2011): *A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I.* Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.
- Bavalics L.–Böddi Zs.–Kerekes V. (2024): *A gyermekek játéka és ami mögötte van – Gyakorlati útmutató az óvodások játékának megismeréséhez és megértéséhez*. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt.
- Bölcsődei Alapprogram (2017): *A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja*. Forrás: <https://www.magyarbolcsodek.hu/files/shares/Bolcsodei%20nevelés-gondozás%20országos%20alapprogramja%202017..pdf> [2017-ben a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 10. számú mellékletként lett publikálva, majd később kikerült a mellékletek közül] Letöltés dátuma: 2024. 11. 13.
- Chiara P. (2021): *Montessori műhelye – Gyermekeink érzelmi nevelése*. Geopen.
- Cole M.–Cole S. (2006): *Fejlesztéslélektan*. Budapest: Osiris.
- Csikós Cs. (2020): *A neveléstudomány kutatásmódszertanának alapjai*. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar. Forrás: https://www.elte reader.hu/media/2020/12/web_Csikos-Csaba_Bevezetes_.pdf Letöltés dátuma: 2024. 11. 13.
- Dúll A. (2015): *A bölcsőde környezetpszichológiája (The nursery's environmental psychology)*. In: Gyöngy K. (Szerk.): *Élső lépések a művészetek felé I. A vizuális nevelés és az anyanyelvi-irodalmi nevelés lehetőségei kisgyermekkorban*. pp. 265–298. Budapest–Pécs: Dialóg Campus.
- Fabian, H. (2007): *Informing Transitions*. In: Dunlop, A.–Fabian, H. (Eds.): *Forming transitions in the early years*. pp. 3–17. London: Open University Press Mc. Graw Hill.
- Goleman D. (2024): *Érzelmi intelligencia*. Budapest: Open Books Könyvkiadó.
- Golyán Sz. (2022): *Kezdődhet az óvoda?! Kisgyermeknevelők szakmai-módszertani tudástára*. Budapest: Raabe Klett Oktatási Tanácsadó és Kiadó Kft.
- Kiss T.–Szabóné K. Á. (2002): *Az óvoda-iskola átmenet problémáinak kérdése Miskolc városban. Óvodai Élet*, 10., (3.), pp. 36–40.
- Korintus M.–Nyitrai Á.–Rózsa J. (1997): *Játék a bölcsődében. Módszertani levél*. Budapest: BOMI.
- Kovács Gy.–Bakosi É. (2004): *Óvodapedagógia I. Debrecen*. Forrás: <https://id.scribd.com/document/475436063/kovacs-Bakosi-Ovodapedagogia-I-pdf> Letöltés dátuma: 2024. 11. 13.
- Lakatos M. (Szerk.) (2001): *Játékpszichológia. Olvasókönyv óvodapedagógus hallgatóknak*. Budapest: ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar.
- Mayer, J. D.–Salovey, P. (1997): *What is emotional intelligence?* In: Salovey, P.–Sluyter, D. (eds) *Emotional development and emotional intelligence*. New York: Basic Books. pp. 3–31.

- Oláh A. (2005): *Érzelmek, megküzdés és optimális élmény. Belső világunk mérésének módszerei.* Budapest: Trefort Kiadó.
- Uzsálné P. R. (2010): *Az érzelmi intelligencia fejlesztése. A lélek mozgását kísérő nevelés.* Kulcs a muzsikához Kiadó
- Vekerdy T. (2023): *Érzelmi biztonság – Mit kell(ene) tudnunk a gyerekekről és magunkról?* Kulcslyuk Kiadó Kft.